

Чоловік тримає свічку та плакат з портретом українського журналіста Георгія Гонгадзе під час жалобного зібрання на Майдані Незалежності у Києві, 16 вересня 2011 року, в 11-ту річницю загибелі. Фото – Сергій Супинський / AFP

"Зробіть свободу слова реальністю, пане Президенте"

Звіт про стан свободи преси в Україні

1 – 3 квітня 2012

Зміст

Введення та основні положення	3
Виклики друкованої пресі	5
Сталий бізнес у галузі «Нові Медіа»	8
Плюралізм та Цифровий перехід	10
Безкарність	12
Рекомендації	14

Введення та основні положення

«Журналістика – це друк чогось, що хтось інший не хоче, щоб було надруковано... Все інше це лише зв'язки з громадськістю».

Джордж Оруелл

Всесвітня асоціація видавців газет та новин (WAN-IFRA) та Всесвітній форум редакторів, світові організації преси усього світу відправляли міжнародну делегацію до України з метою дослідження зростання схвильованості стосовно свободи слова у державі напередодні 64-го Всесвітнього Газетного Конгресу та 19-го Форуму Редакторів, що буде проведений у Києві, вересень 2012-го року.

Представники об'єднань медіа та свободи слова, включаючи організацію під назвою Стаття 19 (Article 19) та Дім Свободи (FreedomHouse), за підтримкою Фонду Відкритого Суспільства (OSF), Української Асоціації Видавців Періодичної Преси та Асоціації незалежних регіональних видавців України, приєдналися до WAN-IFRA в Києві, 1-3 квітня 2012.

Місія використовувала результати роботи попередніх місій до країни, організованих організаціями, спрямованими на свободу вираження, таких як: Світовий Інститут Преси (IPI) та Дім Свободи (FreedomHouse), Репортери без кордонів (RSF) в 2010 році¹. Викликає стурбованість те, що відбувається зростання рівня занепокоєності з приводу подій в медіа-середовищі України за минулий рік, які підсилюють негативні тенденції для свободи преси, помічені під час попередніх місій.

Спостерігається тенденція погіршення ситуації з корупцією та зниження рівня незалежності ЗМІ від політичних та бізнес-впливів. Політичний вплив та контроль з боку бізнесменів являються двома тісно пов'язаними між собою складовими. Існує нестача плюралізму та представлення декількох об'єктивних думок у світі друку та трансляцій. Декілька індивідуумів та компаній монополізували медіа-індустрію. Влада зробила невеликий прогрес у приватизації державних ЗМІ. Багато засобів масової інформації є упередженими і під час дослідження рівня якості інформації було виявлено, що лише крапля є якісною серед тієї, що розповсюджується. Також особливий привід для турбувань надає «спонсорована» інформація у медійному світі.

Міжнародна делегація місії зустрілися з різними зацікавленими сторонами, як зі столиці, так і з представниками регіонів, видавцями друківаних та електронних видань, державними чиновниками і неурядовими організаціями. Вітаючи закон, що гарантує доступ до інформації та створення президентської Міжвідомчої робочої групи з питань свободи засобів масової інформації, в надії, що ці механізми стануть наймовірно ефективними та прозорими, в ході місії делегати звернули увагу на наступне:

---

¹Будь ласка, відвідайте <http://tinyurl.com/ukrainepf> щоб отримати інформацію стосовно попередніх місій RSF, IPI та Freedom House, а також матеріали WAN-IFRA, що включають прес-релізи та кампанії стосовно України.

- навколишнє середовище сповнене корупції та відсутності прозорості, що впливає на пресу, судову систему та суспільство в цілому;
- Необхідність вільного ринку для процвітання по-справжньому незалежної преси;
- Нестача незалежності та плюралізму для мовників та політизація новин;
- Часті випадки безкарності та відсутності судового переслідування для тих, хто коїть напади на представників засобів масової інформації.

Ці чотири теми розглядаються на наступних сторінках, і у підсумку зводяться до чотирнадцяти ключових рекомендацій. WAN-IFRA та місії партнерів, як і раніше прихильні до ведення відкритого діалогу з урядом України та всіх зацікавлених сторін, щоб переконатися, що шлях країни до свободи преси і свободи вираження думок продовжує прогресувати.

Виклики друкованої пресі

Навколишнє середовище переповнене корупцією та відсутністю прозорості, що впливає на пресу, судову систему та суспільство в цілому.

На тлі усвідомлення того, що українська громадськість більше цінує розважальні та політичні ток-шоу, ніж журналістські розслідування та новини, журналісти, редактори і видавці навпаки їх не люблять, оскільки критичні репортажі можуть стати для них реальною загрозою, підривати їх бізнес-інтереси або спричинити дії у відповідь з боку держави. Простіше кажучи, журналісти бояться повідомляти про новини, що можуть негативно відзначитися на іміджу державних посадових осіб, органів влади або тих, хто знаходиться у публічному середовищі.

Місія дійшла висновку, що існує систематичне і вкорінене практикою політиків, бізнесменів та інших представників громадськості рішення сплати «грошей у конверті» для журналістів в обмін на позитивні новини. Широке використання платних під виглядом редакційних новин є ендемічним захворюванням в Україні і забирає у громадян здатність розрізнити редакційні новини та платні редакційні статті. Навіть ті газети, що вважаються «незалежними», не застраховані. Один з зацікавлених у місії представників медіа-індустрії, який побажав залишитися невідомим, вважаючи свою газету незалежною, та тією, що не буде приймати платежі за статті від політиків, підтвердив, що приймав гроші від зареєстрованих на біржі компаній і влади в обмін на позитивні редакційні та рекламні матеріали. Однак коли редакцією була надрукована стаття негативного характеру, компанія-замовник відкликала свою фінансову підтримку. При різкому питанні про те, чи це чимось відрізняється від прийняття платежів від виборних посадових осіб, він сказав: «Ми не діви в цьому бізнесі», припускаючи, що якщо вони не прийматимуть оплачений контент, вони не виживуть на ринку. Чіткий фокус на «грошах у конверті» для журналістів за матеріали та потреба в стійких бізнес-моделях для друкованих видань - все це розглядається в наступному розділі.

Переважає більшість журналістів, які готують новини в Україні – молодь. Саме тому є гостра необхідність у професійному розвитку, в етиці репортажів та у журналістських розслідуваннях високого рівня, що призводить до редакційної якості та краще інформованої громадськості. Цей професійний розвиток, поряд з підтримкою редакторів і видавців, має бути пріоритетним завданням для галузі. В іншому випадку нове покоління молодих журналістів будуть остаточно впевненими, що отримувати конверт з грошима за платний контент є нормою. Ця точка зору була підтверджена на зустрічі неурядових організацій і організацій громадянського суспільства в ході місії, де всі висловили своє розчарування з приводу «платежів у конверті», і що це несе в собі негативний вплив на забезпечення громадян достовірною інформацією.

Існує також необхідність підвищення кваліфікації державних службовців і журналістів, які використовують відносно новий акт доступу до інформації, оприлюднений в січні 2011 року. Цей акт є позитивним кроком на шляху боротьби з корупцією на всіх рівнях та забезпечує можливість громадянам бути належним чином поінформованими. Тим не менш, представники місії, прислухаючись до різних зацікавлених джерел, виявили, що час очікування доступу до запитуваної інформації був занадто довгим, і що в багатьох випадках у доступі до інформації було відмовлено, посилаючись на порушення Закону «Про захист персональних даних», також

оприлюдненому в січні 2011 року. Також було сказано, що деякі установи виконували вимогу щодо надання інформації, а інші, особливо в регіонах - ні. Оскільки культура секретності ще є превалюючою, то місцеві чиновники побоюються надавати будь-яку інформацію без погодження із більш високим керівництвом.

Крім того, місію повідомляли, що уряд чинив тиск на ЗМІ за допомогою непрямих (адміністративних) методів, а саме використовував погрози позбавлення ліцензії на трансляцію, мали місце зловживання податковими перевітками та податками, відкритими дослідженнями без пред'явлення звинувачень, які перешкоджають діяльності.

Проект закону, представлений 18 жовтня 2011 року - «Про захист суспільної моралі» (№7132), був сприйнятий тривожно на всіх рівнях у ході місії. Він описується зацікавленими сторонами як дуже потужний важіль для маніпулювання пресою. В кінцевому рахунку відхилений Верховною Радою України 21 червня 2012 року, законопроект був спрямований на запобігання виробництву та розповсюдженню продукції, яка завдає шкоди суспільній моралі. Якщо б він був прийнятий, цей законопроект міг би негайно обмежити доступ до електронних інформаційних ресурсів, оголошених «Національною експертною комісією з питань захисту суспільної моралі», як таких, що містять порнографію, еротику, ненависть, насильство або використовують лексику нетерпимості.

Проект закону включав надання можливості «Національній експертній комісії України з питань захисту суспільної моралі», призначеній урядом, закривати новинні інтернет-сайти або соціальні мережі без рішення суду, що порушує міжнародні стандарти свободи преси і свободи вираження думок. Окрім цього, такої комісії не існує європейського еквіваленту, отже опублікування цього закону стало б кроком назад для України з точки зору її прагнення до європейської інтеграції. Діючий закон про захист суспільної моралі, прийнятий у 2004 році, вже сьогодні охарактеризований у експертному аналізі Ради Європи як «непропорційне втручання влади в свободу слова»².

Існує нагальна необхідність для працівників засобів масової інформації об'єднатись за спільні етичні цінності та сильну систему саморегулювання. Професія обізнаного етичного журналіста, з саморегулятивною радою з преси, яка є незалежною від уряду та судової системи, була б дійсно корисною для України. Вона могла б заперечувати необхідність непрацездатного законодавства, такого як законопроект № 7132 щодо суспільної моралі. Добровільне саморегулювання є більш пріоритетним, ніж будь-яка альтернатива, що полягає або у відсутності регулювання або у регулюванні з боку держави³.

Культура жити в світі корупції, використовуючи платежі у конверті, відсутність якісного професійного та етичного розвитку журналістів, питання, пов'язані з прийняттям Закону «Про захист персональних даних» та запропонований законопроект № 7132 щодо суспільної моралі, а також безкарність і напади на журналістів (які розглядаються в окремому розділі), серйозно підривають імідж засобів масової інформації в Україні в її зусиллях виконувати роль сторожового пса над суспільними інститутами. Відповідно, Міжвідомча робоча група, може і повинна надати позитивного впливу розвитку преси в Україні, допомогти їй стати сильною і суттєво незалежною.

---

² <http://euromediaplatform.org/dgii2004ad1vlop.html>

³ http://www.cjr.org/the_news_frontier/self-regulation_done_right.php?page=2

Міжвідомча робоча група, створена Президентом 6 липня 2011 року, є позитивним початком для працівників засобів масової інформації та уряду, його органів та громадськості в цілому для того, щоб брати участь у розгляді питань, що стосуються засобів масової інформації. Представники місії були присутні на відкритому засіданні робочої групи, де розглядалось багато випадків нападів на працівників засобів масової інформації - як фізичних, так і обмежувальних (таких як тиск з метою заборони публікації певних історій, заморожування банківських рахунків журналістів, недопущення владою журналістів у громадські місця під час маршів протесту). Цей громадський форум в даний час розглядає сотні справ, що, безсумнівно, призведе до більшої прозорості і більш глибокого розуміння прав працівниками засобів масової інформації при повідомленні про новини без страху репресій.

Міжвідомча робоча група буде користуватися довірою і досвідом, щоб модерувати тематичні дискусії, де фахівці можуть висунути свої погляди. Це необхідно для того, щоб уряд, органи влади та засоби масової інформації усвідомлювали проблеми, щоб відбувався вплив на реальні та довгострокові зміни.

Сталий розвиток новинних бізнесів

Для процвітання по-справжньому незалежної преси необхідний вільний ринок.

Друкована преса дає можливість детально та глибоко вивчити важливі питання, які дозволяють громадянам розуміти сутність речей, та забезпечує кращу підзвітність влади та бізнесу.

Маючи це на увазі, громадяни України мають доступ до друкованого слова через два основних канали - через мережу роздрібних точок та через систему передплати та доставки до їх домівок. За кількістю торговельних точок на душу населення, Україна є однією з найгірших країн в Європі - кількість точок продажу преси в вісім разів меншою, ніж у менш населеній сусідній Польщі і приблизно в 15 разів меншою, ніж у таких країнах, як Франція або Німеччина. В Україні налічується близько 8000 точок продажу преси, тобто одна точка на більш ніж 5700 осіб. Це можна ще раз яскраво підкреслити фактом, що населення Польщі є на 7 млн осіб меншим, ніж населення України.

Учасники Місії чули від багатьох видавців, що продажі газети в кіосках є нерентабельними, і що у дистрибуції преси багато проблем, особливо в регіонах. Поштова доставка часто є невчасною у зв'язку з неефективністю роботи пошти. Можна стверджувати, що будь-яке обмеження доступу до інформації - або через відсутність точок продажу преси (кіоски), або іншим чином – впливає на розвиток свободи слова, економічну самостійність засобів масової інформації, а також зміцнення прав громадян на доступ до інформації.

Кількість роздрібних точок продажу друкованих ЗМІ (газети, журнали, книги і т.д.) постійно скорочується, оскільки рентабельність галузі в цілому знижується. Один кіоск в середньому отримує прибуток (до зменшення на рівень загальногосподарських витрат) в розмірі близькому до 1500 грн на місяць, що відповідає рентабельності у декілька відсотків. В залежності від регіону, продажі друкованих видань дають кіоску близько 40% від загальної виручки. Продаж тютюнової та алкогольної продукції, головним чином, забезпечують решту частину доходів.

Процес юридичного оформлення газетного кіоску включає в себе значну кількість бюрократії - це займає багато часу і вимагає великих фінансових вкладень. Місцева влада вважає кіоски, які продають друковану продукцію, звичайними «МАФами» (тобто, тимчасовими спорудами), і тому цей бізнес не є привабливим з точки зору інвестора – просто через те, що ризики є занадто високими.

Обмежений доступ до друкованого слова значно підвищує ризик державного контролю над інформацією, провокуючи людей більше покладатися на альтернативні і неперевірені джерела інформації, що підвищує ризики використання інформації для маніпулювання думкою громадськості.

Місія дійшла висновку, що видавці преси перебувають під постійним тиском – як шукаючи нові способи розповсюдження своїх газет, так і внаслідок дії обмежувального законодавства щодо кіосків та інших торгових точок, що перешкоджає здатності видавців продавати газети.

До цього тиску на ефективність системи дистрибуції газет, яка вимагає збільшення доходу кожної точки роздрібною продажу, додається прагнення уряду обмежувати рекламу. Проект закону №10563 передбачає введення заборони реклами ліків, медичного обладнання, профілактичних заходів, діагностики, методів лікування та реабілітації, за виключенням спеціалізованих видань, спрямованих на медичні заклади та лікарів. Місія вважає таке законодавство непрацездатним та неефективним, а навпаки – таким, яке створює форму м'якої цензури, яка нанесе шкоду доходам газет та негативно вплине на їх економічне становище а відтак незалежність.

Тому Місія закликає Міжвідомчу робочу групу при адміністрації Президента України, у взаємодії з галузевими асоціаціями, розробити пілотну програму з розвитку роздрібної торгівлі друкованою продукцією в Києві та двох регіональних містах, з метою прийняття відповідної національної програми⁴.

---

⁴ The Ukrainian Press Publishers Association (UAPP) has a detailed plan on distribution of the printed press in kiosks. Please see <http://tinyurl.com/ukrain.pf>

Цифрові Медіа та Цифрове включення

Відсутність незалежності та плюралізму мовників, політизація новин

Перехід з аналогового на цифрове мовлення відкриває можливості для більшого плюралізму і урізноманітнення засобів масової інформації, а також поліпшення доступності: частота мовлення перестає бути дефіцитним товаром і тим більше спектр може бути використаний для розширення асортименту та кількості доступних каналів і послуг. Швидкість отримання телевізійного сигналу також може збільшитися. Під час процесу цифрового переходу в Україні не використовуються ці можливості, крім того, вони несуть в собі ризик зниження існуючого плюралізму і різноманітності в секторі мовлення країни, особливо на регіональному рівні.

Згідно з Женева-2006⁵, Україна має перейти на цифровий сигнал до червня 2015 року. Для того, щоб досягти змін згідно з терміном маючи повне обладнання, Україна, серед іншого, повинна переконатися, що технічні норми визначені, мультиплекс-оператори вибрані, тендери для цифрових ліцензій на мовлення проводяться.

Місія дійшла висновку, що, хоча офіційно Україна робить необхідні кроки, окремі рішення, пов'язані з процесом, сумнівні та завдають шкоди свободі ЗМІ. Три питання є джерелом особливого занепокоєння.

Чотири цифрових мультиплекси збираються сформувати загальнонаціональну багатоканальну мережу передачі даних, і кожен з них буде мати можливість передавати 10 телевізійних каналів, або 40 каналів в цілому. З них тільки чотири зарезервовані для регіональних і місцевих мовників. Регіональні та місцеві канали розцвіли в пострадянській Україні, і їх число останнім часом досягло 300. Як і в регіональній пресі, невеликі місцеві канали користуються високим рівнем довіри серед місцевої аудиторії та продемонстрували високий рівень редакційної незалежності, порівняно з загальнонаціональними каналами. Залишення лише одного слоту в мультиплексі для регіональних каналів, не дає права на відображення багатства регіонального та місцевого мовлення в Україні.

Під час тендеру на регіональні цифрові ліцензії, що проводився Регулятором (Національною Радою з телебачення і радіомовлення), державні компанії, політично-незалежні транслятори або недавно створені компанії з неясною структурою власності та майже тотожним підходом до програмування стали переможцями. Їм було віддано перевагу замість тих, які існують на ринку протягом 15 або більше років. У ряді західних регіонів, у тому числі у Львові, ні один з приватних трансляторів не отримав ліцензію на мовлення в цифровому форматі; загалом, 68 існуючим регіональним і місцевим мовникам було відмовлено в цифровій ліцензії. Крім того, п'ять компаній, які виграли регіональні слоти, були зареєстровані після закінчення терміну заявки на ліцензії, що означає неможливість визначення їх переможцями тендеру.

Зазначені факти серйозно підривають довіру до регулюючих органів, зменшують доступ населення до місцевої інформації, а також наносять шкоду загальній ситуації зі свободою ЗМІ в

---

⁵Заключні акти конференції Регіонального радіозв'язку з планування цифрової наземної радіомовної служби в частинах Районів 1 і 3 смугах частот 174-230 МГц і 470-862 МГц (PKP-06), Женева, <http://www.itu.int/pub/R-ACT-RRC.14-2006/en>

країні. Термінові заходи необхідно вжити для того, щоб розподіл спектра відбувався прозоро і підзвітно, він має повністю служити громадському інтересу.

Вибір оператора цифрової мережі передачі є ще одним джерелом тривоги. Зареєстрована на Кіпрі компанія Zeonbud, отримала право на експлуатацію мережі, і в даний час займає монопольне становище на ринку в якості цифрового наземного провайдера. Більше того, оскільки регулювання тарифів на передачу відсутнє, оператору вдалося встановити тарифи такого рівня, що для багатьох регіональних телекомпаній є непомірно високим. За даними Незалежної асоціації телерадіомовників, тарифи перевищують в п'ять разів реальну вартість послуг. Цей факт робить незрозумілим право власності і повноваження компанії, яка має зовсім мало довіри в сфері, особливо від регіональних компаній. Це посилюється тим, що всі претенденти на цифровий ліцензії, в додаток, повинні підписати стандартизований контракт з Zeonbud на всіх умовах компанії. Домінування одного гравця на ринку контролю входу в цифрову трансляцію зменшує конкуренцію і створює ризик втручання в процес розподілу ресурсів спектра. Уряд повинен гарантувати, що майбутні конкурси на управління мережею будуть прозорими і справедливими.

І, нарешті, всупереч початковим намірам уряду і без чіткої аргументації, сигнал стандарту стиснення DVB-T2 був обраний для цифрового мовлення, а не DVB-T, що робить процес більш дешевим для оператора мережі, але дорожчим для споживача. Більше того, більш дорогий стандарт створює додатковий тиск на тих мовників, які інвестували в DVB-T в очікуванні, що уряд слідуватиме своїм стратегічним документам. Це також може створити загрозу, що невеликі компанії будуть транслювати в повітря, в результаті чого приміські споживачі залишаться з менш різноманітним і плюралістичним «новим меню».

Більшість фактів, згаданих вище, показують, що незалежність регулюючого органу є вкрай сумнівною. Правові гарантії незалежності регулятора повинні бути переглянуті, щоб уникнути повторення подібних рішень, які завдають шкоди плюралізму засобів масової інформації та їх розмаїттю в країні. Гарантії мають бути зосереджені на процедурах відбору членів, треба уникнути політичних мотивів, гарантувати відповідальність перед аудиторією і прозорий процес прийняття рішень.

Безкарність за насилля над журналістами

Часті випадки безкарності та брак судових переслідувань стосовно тих, хто атакує медіа.

Місія свободи преси в Україні, без сумніву не може не згадати зникнення і вбивство журналіста Георгія Гонгадзе, засновника інтернет-газети Українська правда. Пан Гонгадзе зник 16 вересня 2000 року, було знайдене його обезголовлене тіло шість тижнів потому у лісі під Києвом. На сьогоднішній день винні не були притягнуті до відповідальності, незважаючи на постанову Європейського суду з прав людини, на поточні виклики міжурядових організацій, таких як Організація з охорони та безпеки в Європі, і десятирічну кампанію місцевого та міжнародного громадянського суспільства.

Відсутність правового захисту у випадку з паном Гонгадзе створила довгострокові наслідки для навколишнього середовища, засобів масової інформації в Україні, це ілюструє ставлення української держави, яка не може адекватно захистити журналістів і не бажає залучити до відповідальності за насильство по відношенню до журналістів. Відсутність рішучості в діях дублюється в інших випадках, таких, як вбивство Ігоря Александрова в 2001 або більш недавній випадок нападу на іншого засновника сайту Ростислава Шапошникова, який в березні 2012 року був викрадений і жорстоко побитий після того, як нападники намагалися задушити його.

За словами певних співрозмовників з боку громадянського суспільства, випадок пана Гонгадзе, зокрема, створив стримуючий ефект для свободи слова в Україні, у зв'язку з очевидною участю таких посадових осіб високого рівня, як президент Кучма. Відсутність відповідальності за насильство по відношенню до журналістів створило афект на злочинців і підбурювачів, так як вони заздалегідь знали, що уникнуть притягнення до відповідальності, дивлячись на царювання безкарності за вчинення таких злочинів.

Шляхом проведення поточних судових розглядів у випадку пана Гонгадзе проти Олексія Пукача (колишнього високопоставленого офіцера МВС) за закритими дверима, ще раз показує - судова система знову дозволяє винним бути захищеними від громадського контролю. Учасники місії підняли це питання на зустрічі з главою адміністрації президента Сергієм Львовичем, який відповів, що вважає, що судді прийняли рішення проти відкритого суду для того, щоб «захистити» людей від жаклих подробиць справи. Що стосується забезпечення максимально широкого розслідування, яке буде охоплювати всі докази, він заявив, що, так як колишнього міністра внутрішніх справ Юрія Кравченко вже немає в живих, він буде не в змозі давати свідчення, провідні розслідування заходять в глухий кут. (Пан Кравченко нібито покінчив життя самогубством напередодні того, як він повинен був давати свідчення, і був пізніше визнаний в якості єдиного ініціатора вбивства пана Гонгадзе).

Місія висловила розчарування у відповідь. Відсутність гарантії того, що держава зацікавлена в незалежній, прозорій та справедливій судовій процедурі, приводять нас до думки, що з самого початку не буде справедливості в суді. Без правосуддя в разі випадку такого рівня суспільного значення, у засобів масової інформації в Україні буде зберігатися почуття страху та небажання повідомляти про питання, що представляють суспільний інтерес.

Висновки та Рекомендації

Вітаючи закон, що гарантує доступ до інформації та створення президентської Міжвідомчої робочої групи з питань свободи засобів масової інформації, з надією, що ці механізми стануть все більш ефективними і прозорими, місія партнерів робить наступні рекомендації в чотирьох основних галузях.

1. Корумповане середовище з відсутністю прозорості, що впливає на пресу, судову систему та суспільство в цілому.

Одним із завдань уряду є сприяння створенню середовища, де вільна преса може процвітати, будучи незалежною від державного, політичного або економічного контролю. Вільна преса є протиотрутою від корупції.

- I. Місія закликає владу дозволити працівникам засобів масової інформації виконувати їх основні права - повідомляти відкрито з питань, пов'язаних з корупцією на всіх рівнях.
- II. Постійне використання «плати у конверті» каламутить воду, змішується те, що є новиною і те, що по суті є «паблік рілейшнз». Громадськість має право мати можливість розрізняти «платні рекламні та редакційні статті» і новини. Місія закликає до негайного припинення «платежів у конвертах» журналістам та іншим працівникам засобів масової інформації.
- III. Міжвідомча робоча група являється позитивним початком для працівників засобів масової інформації та уряду, його органів та громадськості в цілому, щоб займатися питаннями свободи преси. Засідання цієї групи виграють, якщо будуть плануватись як тематичні дискусії, де фахівці можуть висувати свої точки зору для того, щоб уряд і працівники засобів масової інформації робили кроки назустріч реальним та довгостроковим змінам.
- IV. Закон про доступ до інформації, прийнятий у січні 2011 року, є позитивним кроком на шляху до прозорості. Місія закликає владу України забезпечити дотримання всіх аспектів цього закону, і щоб запитувана інформація надавалася у встановлені терміни. Ми також рекомендуємо, щоб урядові чиновники та працівники засобів масової інформації пройшли відповідну підготовку в тому, як отримати доступ до інформації.
- V. Медіа власність повинна бути прозорою
- VI. Нагальна необхідність у сильних незалежних ЗМІ, що є саморегулюючими і де журналісти, редактори і видавці дотримуватимуться етики у своїй роботі.

2. Потреба у вільному ринку де по-справжньому незалежна преса мала б можливість процвітати.

За кількістю торговельних точок на душу населення Україна є однією з найгірших представників країн Європи з точки зору можливостей для громадськості придбати друковані видання. Кількість точок продажу друкованих видань у вісім разів менше, ніж у сусідній Польщі, і приблизно в 15 разів менше, ніж у таких країнах, як Франція чи Німеччина.

VII. Місія закликає Міжвідомчу робочу групу при адміністрації Президента України, у взаємодії з галузевими асоціаціями, розробити пілотну програму з розвитку роздрібної торгівлі друкованою продукцією в Києві та двох регіональних містах, з метою прийняття відповідної національної програми.

3. Відсутність незалежності та плюралізму мовних компаній і політизація новин.

Перехід з аналогового на цифрове мовлення відкриває можливості для більшого плюралізму і різноманітності засобів масової інформації, а також поліпшення її рівня доступності. Хоча офіційно Україна робить необхідні кроки, викладені в протоколі в Женеві 2006 року, окремі рішення, пов'язані з процесом, сумнівні і завдають шкоди свободі ЗМІ.

VIII. Місія рекомендує підвищити рівень можливостей доступу регіональних мовників до цифрових каналів, з метою, щоб багатство регіональних і місцевих програм в відображалось в повній мірі.

IX. Закон про Національну раду з питань телебачення і радіомовлення повинен бути змінений таким чином, щоб громадяни складали не менше половини ради. Це призведе до збільшення рівня прозорості в роботі та незалежність від основи, що є надзвичайно важливим для забезпечення конкурентоспроможного та високоякісного медіа-ринку в Україні. Крім того, повинен бути незалежний механізм нагляду за результатами діяльності ради.

X. Відкритим є питання, чому новим компаніям без досвіду роботи у цифровій передачі були видані ліцензії замість регіональних мовників, зокрема у Львівській області, навіть коли ці компанії не відповідають терміну подачі заявок для цифрових ліцензій на мовлення.

XI. Надання офіційної відповіді від уряду України про те, чому він не слідує своїм стратегічним документам щодо використання стандартного сигналу стиснення для широкосмугового доступу і чому DVB-T2 був обраний для цифрового мовлення, а не DVB-T.

4. Часті випадки безкарності та відсутність судового переслідування для тих, хто нападає на ЗМІ; заклик до відкритості та прозорості судового процесу.

Відсутність правового захисту у випадку Георгія Гонгадзе перетворилась у довгострокові наслідки для навколишнього середовища, засобів масової інформації в Україні. Це ілюструє ставлення української держави, яка не може адекватно захистити журналістів і не бажає залучати до відповідальності за насильство по відношенню до журналістів.

XII. Стаття 171 Кримінального кодексу, яка передбачає розслідування злочинів проти журналістів та притягнення винних до відповідальності, потребує чесного та ефективного застосування.

XIII. Місія закликає уряд України виконати незалежний, прозорий і чесний судовий процес по справі вбивства Гонгадзе для того, щоб відновити суспільну віру, та віру міжнародної спільноти в те, що засоби масової інформації в Україні матимуть можливість вільно повідомляти про питання, що представляють суспільний інтерес, не побоюючись репресій.

XIV. На виконання частини своїх зобов'язань щодо дотримання міжнародних прав людини, Уряд України мусить дотримуватись принципів нещодавно прийнятої Спільної Декларації зі злочинів проти свободи слова (червень 2012 року) та особливо вимог статті 4 про незалежні, швидкі та ефективні розслідування⁶.

---

⁶ <http://www.article19.org/resources.php/resource/3348/en/joint-declaration-on-crimes-against-freedom-of-expression>

Додаток

Ресурси:

Для ширшої інформації стосовно попередніх місій свободи преси WAN-IFRA в Україні, будь ласка перейдіть:

<http://tinyurl.com/ukrainepr>

Інформація про партнерів Місії:

World Association of Newspapers and News Publishers, WAN-IFRA

96 bis rue Beaubourg

75003 Paris, France

T: +33 1 47428500

F: +33 1 42789233

E: alison.meston@wan-ifra.org

Інформацію стосовно WAN-IFRA та Всесвітнього Газетного Конгресу у Києві можна знайти:

www.wan-ifra.org/kyiv2012

ARTICLE 19

Free Word Centre, 60 Farringdon Road, London, EC1R 3GA

T: +44 20 7324 2500

F: +44 20 7490 0566

E: info@article19.org

Freedom House

1301 Connecticut Ave. NW, Floor 6

Washington D.C. 20036

T: +1 202 296 5101

F: +1 202 293 2840

E: info@freedomhouse.org

Open Society Foundation—London

Cambridge House, 5th fl. 100 Cambridge Grove Hammersmith

London, W6 0LE

United Kingdom

T: +44-207-031-0200

F: +44-207-031-0201

Українська Асоціація Видавців Періодичної Преси

м. Київ, 04071

вул. Межигірська 22, оф.20

T: +38044-425-57-87

E: organizator@uapp.org

«Незалежні Регіональні Видавці України»

Вінниця, 21016

Хмельницьке Шоссе, 2а

T: +38 (067) 430-22-27

E: oleksandr.chovhan@gmail.com